WPROWADZENIE

<https://doi.org/10.18778/8220-478-0.02>

Niniejsza monografia podejmuje wyzwanie, jakim jest dyskusja na temat włoskości. Prezentujemy Państwu teksty autorów – pasjonatów zajmujących się Italią w kontekście naukowym – którzy opisują jej różnorakie aspekty z rozmaitych punktów widzenia: począwszy od historyczno-kulturowego, poprzez literacko-artystyczny, aż po ludowo-tradycyjny.

Główna myśl, która łączy artykuły zebrane w tomie, krąży wokół definicji samego terminu włoskości i jego odbioru na przestrzeni stuleci. By utrzymać możliwie najbardziej linearny ciąg dyskursu, zdecydowaliśmy się zaprezentować teksty w czterech blokach tematycznych: współczesność, perspektywa historyczna, dziedzictwo artystyczno-literackie i wreszcie oryginalna wędrówka poprzez historię i kulturę włoską oraz polską w poszukiwaniu ich wzajemnych wpływów.

W pierwszej sekcji naszej podróży przez włoskość poznamy współczesną wizję Italii, zaczynając od artykułu Patrycji Polanowskiej poświęconego dziełom Mila de Angelisa, jednego z najważniejszych włoskich poetów drugiej połowy XX wieku, by następnie skierować się ku prozie. W tekście Anny Małgorzaty Brysiak o pisarstwie Fleur Jaeggy, włoskiej autorki pochodzenia szwajcarskiego, poruszona zostaje problematyka włoskości w konfrontacji z kosmopolityzmem. W kolejnym artykule o twórczości Alda Novego, Dominika Kobylska prezentuje włoski punkt widzenia na rozwijającą się na przestrzeni ostatnich lat globalizację. Te dwie koncepcje – kosmopolityzm i globalizacja – związane są zaś z tematem podróży, jako że uniformizują różnice między krajami i zdają się zacierać granice tożsamości. Z powyższych badań wysnuć można, iż najnowsza włoska literatura odzwierciedla nie tylko tradycje Italii, ale też innych części świata, dzięki osobom, które podróżują – nie tylko fizycznie, ale także mentalnie, i poznawszy nowe miejsca i elementy obcych kultur, porównują je do elementów włoskich. Temat podróży wyraźnie podjęty jest przez Stefana Cavalla, który bada pojęcie włoskości w utworze prozatorskim *Il paese dei coppoloni* autorstwa kompozytora i pisarza, Vinicia Caposseli.

W kolejnej sekcji skoncentrujemy się na włoskości rozpatrywanej z perspektywy historycznej, od średniowiecza do dni dzisiejszych. W pierwszym artykule Rafał Hryszko oddaje się skrupulatnej analizie średniowiecznych korzeni włoskiego cukiernictwa, które związane było także z produkcją farmaceutyczną, Aleksandra Urbaniak analizuje zaś trzy teksty, które z różnych punktów

widzenia ujmują bitwę pod Montaperti, rozegraną w 1260 roku między florenckimi gwelfami i sienieńskimi gibelinami. Podczas gdy Paola Ponti skupia się na pracy dziennikarskiej Carla Collodiego w poszukiwaniu stereotypów na temat Włochów, Katarzyna Kowalik stara się odtworzyć literackie losy Alfreda Oriani, pisarza nieznanego dzisiaj szerokiej publiczności, który w okresie międzywojennym cieszył się dużą sławą z uwagi na to, iż przyjmowany był za ideologa faszystowskiego reżimu. Dorota Karwacka-Pastor zajmuje się badaniem włoskości negatywnej, czyli mentalnością, która przejawia się zasadniczo poprzez brak solidarności wśród rodaków, bazując na tekstach różnych włoskich autorów, które dowodzą egoizmu i moralnego zepsucia Włochów.

Trzecia część tomu poświęcona jest zarówno włoskiej sztuce i literaturze na świecie, jak i kulturowemu dziedzictwu światowemu na Półwyspie Apenińskim. Pierwsze dwa teksty koncentrują się na sztuce kinematograficznej, natomiast kolejne odnoszą się do teatru. Małgorzata Gajak-Toczek snuje rozważania na temat filmu *Ostatnie prosecco hrabiego Ancillotto* Antonia Padovana, którego fabuła, osadzona we wiejskim krajobrazie Wenecji Euganejskiej, regionie znanym z produkcji słynnego wina, pozwala reżyserowi na wyeksponowanie cech związanych z włoskością i skonfrontowanie ich z najbardziej powszechnymi stereotypami na jej temat. Anna Miller-Klejsa skupia się zaś na recepcji *Złodziei rowerów* Vittoria de Siki w polskiej krytyce podczas okresu stalinizmu (1946–1956). Analizując sytuację instytucjonalną teatru polskiego i włoskiego lat 60. i 70., Katarzyna Woźniak przygląda się losom słowa „ludowy”, którego definicja poddana była w czasach powojennych różnym egzegezom semantycznym w zależności od kraju. Tomasz Kaczmarek zwraca uwagę na nowe możliwości interpretacyjne dzieła dramaturgicznego Luigiiego Pirandella. Badacz odwołuje się w tym celu do inscenizacji *Tak jest, jak się państwu zdaje*, za pomocą której Adamowi Hanuszkiewiczowi udało się odczytać dramat według własnego, współczesnego klucza, odkrywając jego uniwersalny i wciąż aktualny charakter. Sekcję zamyka artykuł Elżbiety Tomasi-Kapral, w którym autorka opisuje fascynację Włochami niemieckiego pisarza Uwe Timma.

Ostatnia część monografii zwraca się ku poszukiwaniom polskich śladów w kulturze włoskiej oraz włoskich w kulturze polskiej. Maria Cardillo pochyliła się nad dziejami portretu rzeźbiarskiego Henryka Lubomirskiego w wykonaniu Antonia Canovy, podczas gdy Monika Małecka zgłębia zasoby Biblioteki Kórnickiej, w której, oprócz bogatego dziedzictwa polskiego, zachowanego przez wiele pokoleń dzięki patriotycznym rodzinom Działyńskich i Zamoyskich, odnaleźć można ślady kultury włoskiej. W sekcji tej występują również trzy teksty, które przedstawiają koncepcję włoskości z perspektywy polskich autorów. Karolina Najgeburska koncentruje się na utworze *Terremoto* Jarosława Mikołajewskiego, w którym poeta-reporter snuje rozważania na temat wizerunku Włochów i ich kraju, Giulia Kamińska di Giannantonio analizuje trzy tomy

esejów Marka Zagańczyka, w których pisarz opisuje swoje doświadczenia i refleksje na temat miejsc zwiedzonych podczas podróży po *Bel paese*, a Paulina Kwaśniewska-Urban prezentuje dominujące strategie tłumackie przyjmowane przy przekładach Goldoniego na język polski.

Pomimo eklektycznego podejścia autorów do tematu włoskości i jego interdyscyplinarnego wymiaru, monografia ukazuje jednolity i spójny obraz, który odzwierciedla różne przejawy tego fenomenu. Artykuły zawarte w zbiorze dotyczą wielu perspektyw włoskości, nie wyczerpując przy tym owej tematyki, zapraszają bowiem do dalszych badań na jej temat.

Tomasz Kaczmarek, Dominika Kobylska,
Stefano Cavallo, Katarzyna Kowalik

Wyrażamy naszą wdzięczność
panom Witoldowi Szczęsnemu
i Sylwestrowi Wolakowi
za znaczący wkład
w publikację niniejszego tomu.

Autorzy